

Милица МатијевићБиблиотека "Димитрије Туцовић"
Лазаревац

milica.biblioteka@gmail.com

УДК: 02:004.738.5

DOI: 10.7251/BSCSR1405135M

НОВЕ ТЕНДЕНЦИЈЕ ЧИТАЊА, Е КЊИГЕ, БИБЛИОТЕКЕ

Сажетак: Библиотека оријентисана ка кориснику перманентно размишља о променама за добробит корисника. Таква библиотека мора узети у обзир електронске документе као део своје грађе.

Библиотеке за децу и младе се надају да ће на овај начин оживети навика читања. Нове генерације навикнуте да велики део свог времена проводе уз технологију можда ће у будућности прихватити књигу само у њеном електронском облику. Читање књига преко електронских уређаја можда је једни начин њеног опстанка.

Електронске књиге су дигитализоване, виртуелизоване верзије књига које се могу читати преко рачунара или посебних уређаја – читача електронских књига.

Електронске књиге се најчешће презентују у PDF формату и могуће их је на рачунару читати помоћу апликације Acrobat Reader. Овај формат препознаје и већина читача електронских књига.

На Интернету већ дуги низ година постоји активно тржиште електронских књига. Највећа виртуелна књижара Амазон је 2011. године је први пут продала већи број књига у електронском него у папирном облику. Оваквом развоју догађаја свакако је допринео и развој технологије која омогућава кориснику да у сваком тренутку располаже с неколико хиљада наслова.

У часопису *Library Journal* из 2012. године нашао се и податак да ЦОСЛА у будућности даје предност Е књигама у односу на класичне књиге. Захтев за повећаном набавком електронских публикација растући је тренд у библиотекама у свету. Да би опстале у новом пословном окружењу библиотеке у Србији морају унети промене у своје пословање.

Кључне речи: Е књиге, нове тенденције, библиотеке

Увод

Драматичан темпо промена једна је од основних карактеристика савременог света. Ствари се тако брзо мењају јер се технологија све брже развија и постаје све сложенија. Технологија непрекидно и све брже мења нас и наш однос према окружењу. Дигитална технологија је важан саставни део тих промена. Човек данашњице све више живи у дигиталној култури. Суочени смо са превлашћу дигиталног.

Технолошки развој крајем 20. века условио је промену начина похрањивања различитих садржаја. Нови носиоци садржаја изменили су сам појам публикације коју је данас све теже дефинисати. Самим тим библиотекари се налазе пред изазовним задатком да корисницима пруже различите носиоце информација у њиховом најконформнијем облику, што је допринело наглом скоку популарности професије.¹

Библиотека оријентисана ка кориснику перманентно размишља о променама за добробит корисника. Таква библиотека мора узети у обзир електронске документе као део своје грађе.

Библиотеке за децу и младе надају се да ће мењањем форме својих услуга оживети навике читања. Нове генерације навикнуте да велики део свог времена проводе уз технологију можда ће у будућности прихватити књигу само у њеном електронском облику. Читање књига преко електронских уређаја можда је једини начин њиховог опстанка. (неке теоријске расправе о будућности књига и библиотека већ говоре о е- књигама и папирним књигама).

¹ Н. Васиљевић: Електронске публикације и библиотеке.... ИНФОТЕКА, 7(2006)1-2, стр. 75 -80

Е – читачи

Године 1945. у часопису “Atlantik montly“ објављен есеј “As We May Think” у коме аутор Ваневар Буш описује нараву названу *мемекс*. Тај је уређај понуђен као решење за све веће захтеве за проналажење информација. Омогућавао би оператеру да упише текстове, цртеже и ноте помоћу неке врсте фотокопир машине или преко стерео камере уграђене у наочаре. Информације би се похрањивале у систем заснован на микрофилму. Неколико докумената би могло да се посматра истовремено, а једноставан код би се користио да похрањује сличне или повезане документе. Бушов *мемекс* најавио је многе технике које ће касније бити остварене у мултимедијској и графичкој рачунарској техници.

Стара идеја о електронским књигама у условима наглог развоја технологије постала је изузетно актуелна. Достигнућа у развоју данашњих типова екрана, све мањи саставни делови, развој специјалних батерија, развој софтвера омогућили су производњу јефтиних и употребљивих читача е- књига. С друге стране дошло је до стандардизације формата што значи да издавачи нису везани за одређени тип читача е-књига.

Намена е- читача је да пружи што је могуће угоднији и лакши доживљај читања једне е-књиге. Први е-читач био је Rocket e-book. Он се појавио 1999. године. Овај читач имао је црно бели екран. Капацитет му је био око 8000 страница. Батерије су могле трајати до 20 сати непрекидног коришћења. Он је поставио одређене стандарде за све остале читаче. Текст на екрану мора бити изоштрен приближно штампаном тексту. За окретање страница користе се типке. Мора поседовати могућност за обележавање речи или пасуса, повезивање појединих делова текста и анотације. Већина читача поседује позадинско осветљење. Е-књиге се преносе на читач путем модема или путем РС-а.

Дефиниција и врсте е- књига

У овом раду под појмом електронске књиге подразумева се публикација која је објављена у електронском издању, у једном од стандардних формата, а која је намењена за јавну продају или позајмљивање путем библиотеке, те за читање помоћу читача е-књига .

Развој у информатичкој делатности је последњих година ишао таквом брзином да је терминологија још увек прилично непрецизна. Ипак потребно је разликовати појам е-књиге од интернет публикација и других е-публикација.

Електронске књиге су дигитализоване, виртуелизоване верзије књига које се могу читати преко рачунара или посебних уређаја – читача електронских књига. Електронске књиге могу бити доступне читаоцу путем Интернета – online или путем медијума за пренос података – offline. Многи програми који се користе за приказивање садржаја електронских књига омогућавају читаоцу функционалност на коју је он навикао приликом читања књига штампаних на папиру: обележавање текста подвлачењем, дописивање коментара и обележавање страница. Поред ових функција често су омогућене и додатне функције везане за електронско радно окружење: копирање делова текста у друге апликације, штампање текста, рад са текстом уз позивање других апликација доступних путем Интернета као што су сервиси за превођење, енциклопедије или атласи.

Електронске књиге се најчешће презентују у PDF формату и могуће их је на рачунару читати помоћу апликације Acrobat Reader, а ова апликација је и саставни део већине читача електронских књига. Електронске књиге могуће је презентовати и у форматима који се везују за програме за обраду текста као што су DOC, TXT или RTF.²

² <http://www.uns.ac.rs/sr/centBib/predavanja/kursA121208.pdf> (преузето 12.03.2013.)

Упркос сталним напорима установљавања стандарда за електронске публикације, и даље опстају бројни некомпатибилни формати, који се често деле на библиоцентричне (који чувају традиционалне карактеристике књига) и техноцентричне (који инсистирају на интерактивности и хиперлинковима који их повезују са екстерним изворима информација).³

Е- књига је захваљујући могућностима обележавања појединих речи и пасуса, те њиховом повезивању, додавањем белешки - динамичан текст. Обзиром да се налази у дигиталном облику подразумева мултимедијалност, што значи да осим текста може садржавати слике, звук, филмске исечке... То ће довести до синхронизација различитих медија што опет отвара нека друга питања о форми уметничких израза и сл.

Коме су намењене е-књиге?

Једна од карактеристика е-књига је њихова мултимедијалност. То је наравно веома привлачно младима који су одрасли уз компјутере и стога су е-књиге и е-садржаји велика шанса библиотека да стекну нове кориснике у овој циљној групи.

Мултимедијалност е- књига је нарочито употребљива код слепих и слабовидих лица.

На Интернету већ дуги низ година постоји активно тржиште електронских књига. Највећа виртуелна књижара *Амазон* је 2011. године је први пут продала већи број књига у електронском него у папирном облику. Оваквом развоју догађаја свакако је допринео и развој технологије која омогућава кориснику да у сваком тренутку располаже са

³ Н. Васиљевић: Електронске публикације и библиотеке... ИНФОТЕКА, 7(2006)1-2, стр. 75 -80

неколико хиљада наслова. Данашњи е-читачи могу садржавати више хиљада књига.

Савремено библиотекарство и електронске књиге

Чињеница јесте да библиотеке свакодневно увећавају своју дигиталну колекцију. Обзиром на нагли развој дигиталних библиотека поставља се питање опстанка традиционалних библиотека.

Електронске публикације бар теоретски омогућавају библиотекама да корисницима понуде двадесетчетворочасовну доступност са било ког места, те стални увид у публикацију без обзира да ли је неко други користи у исто време.

У сталном су успону и технологија која се развија за заштиту ауторских права, као и различити пакети за електронску заштиту публикација. Све чешће се и електронске књиге набављају путем претплата и лиценци било да је реч о појединачном наслову или пакету публикација неког од реномираних издавача. Као и код часописа, у случају да су купци библиотеке, присутне су и временске лиценце и лиценце по броју крајњих корисника.

Легални приступ електронским књигама условљен је поштовањем ауторских права. Важно је јасно разграничити разлику између појединачног корисника и библиотеке као институције у овом домену. Библиотека је безусловно обавезана да поштује ауторска права приступа електронским књигама док појединачни корисници то нису. Библиотекар има право да кориснике упућује на локације на Интернету на којима су доступне електронске књиге, али је дужан да им објасни важност поштовања ауторских права.

New tendencies of reading, e-books, libraries

Abstract: The library is oriented to constant changes for the benefit of its users. Such library must consider the electronic documents as a part of its collection.

In this way, libraries for children and young people are hoping to revive the habit of reading. New generations are accustomed to spend large part of their time using technology, so they might want to read a book just in its electronic form in the future. Reading books via electronic devices may be the only way for their survival.

Electronic books are digitalized, virtualized versions of books that can be read on the computer, or special devices - e-book readers. Electronic books are usually presented in PDF format and can be read on your computer using the Acrobat Reader. This format is recognized by most e-book readers.

There has been an active market for electronic books on the Internet for many years. The largest virtual bookstore Amazon sold more e-books than paperback books for the first time in 2011 years. This turn of events has certainly contributed to the development of technology that allows the users to read thousands of titles at any time.

The Library Journal published the article stating that COSLA would prefer E books rather than traditional books in the future. The request for increased production of electronic publications is a growing trend in libraries around the world. In order to survive in the new business environment, libraries in Serbia must take changes in their business.

Key words: E books, new trends, library

Биографија

Милица Матијевић (18.01.1964, Лазаревац; држављанин Републике Србије; Ваљево; Милорада Павловића 13, milica.biblioteka@gmail.com) је дипломирала 1991. године на Факултету политичких наука, смер новинарство.

У библиотеци "Димитрије Туцовић" у Лазаревцу запослена је од 1996. године. Ради на пословима библиотекара у децјем одељењу. Године 1997. положила је стручни испит.

Стручно звање вишег библиотекара стекла је 2007. године, а 2010. је завршила дипломске академске студије мастер на студијском програму Библиотекарство и информатика на Филолошком факултету Универзитета у Београду.

Активно говори енглески језик. Служи се немачким на елементарном нивоу.

Била је члан радне групе за израду нацрта Стандарда за јавне библиотеке.

Активно учествује на конференцијама и стручним скуповима у земљи и региону:

Учесник је многих расправа и округлих столова на тему деца, читање и креативан рад са децом у библиотекама.

Од 2005. године организује у оквиру програма Фестивала хумора за децу у Лазаревцу стручне скупове библиотекара који раде у дечијим одељењима јавних библиотека, као и школских библиотекара.

Од 2009. покреће иницијативу да жири за књигу са највише хумора и хуманости, коју Фестивал додељује од 1995. године, буде сачињен искључиво од библиотекара. На тај начин ова награда постаје једина награда за дечију књигу коју додељују библиотекари.

Аутор је и реализатор многобројних пројеката који се реализују у библиотеци "Димитрије Туцовић" у Лазаревцу. Од 2008. ангажује се на прикупљању, систематизацији и дигитализацији публикација и друге грађе која се односи на Фестивал хумора за децу. Део тог материјала је интегрисан у публикацији Фестивал хумора за децу : 1989-2009. Део је доступан и на <http://www.bibliotekalazarevac.org/festival/>.

Аутор је монографије *Тридесет година високе пословне школе струковних студија : 1979-2009.* – Ваљево : Висока пословна школа струковних студија, 2009. и коаутор монографије *Двадесет пет година Фестивала хумора за децу.* – Лазаревац : Библиотека "Димитрије Туцовић", 2013.